Marcin OSKIERKO

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Chełmie
ORCID: 0000-0003-3450-6037

Zbigniew SKWAREK

Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie
ORCID: 0000-0002-9083-4695

Wojciech BOBAK

Wyższa Szkoła Biznesu
– National Louis University z siedzibą w Nowym Sączu
ORCID: 0009-0002-1125-0948

Zuzanna JORDAN

ORCID 0009-0009-2636-8501

https://doi.org/10.29316/9788368103236_5

SYSTEM BEZPIECZEŃSTWA POLSKO – UKRAIŃSKIEJ GRANICY PAŃSTWOWEJ – WYNIKI BADAŃ EMPIRYCZNYCH

THE SECURITY SYSTEM OF THE POLISH-UKRAINIAN STATE BORDER – RESULTS OF EMPIRICAL RESEARCH

Streszczenie

Celem poniższego rozdziału jest analiza społecznych postaw wobec polityki migracyjnej

Abstract

The aim of this chapter is to analyse social attitudes towards migration policy and state

oraz działań państwa w zakresie ochrony granic w kontekście współczesnych zagrożeń geopolitycznych i migracyjnych. Problem badawczy sformułowano: Jakie są społeczne postawy i oceny dotyczące systemu ochrony granic państwowych Rzeczypospolitej Polskiej? Hipoteza badawcza zakłada, iż wysoka percepcja zagrożeń migracyjnych wśród społeczeństwa polskiego koreluje ze zdecydowanym poparciem dla twardych instrumentów ochrony granic oraz restrykcyjnej polityki migracyjnej państwa. W rozdziale kolejno zaprezentowano teoretyczne i instytucjonalne uwarunkowania funkcjonowania granicy państwowej jako podstawowego wyznacznika suwerenności i elementu systemu bezpieczeństwa wewnętrznego. W ramach badań zastosowano metody teoretyczne takie jak analiza literatury przedmiotu a także empiryczne - metodę sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem standaryzowanej ankiety. Przeprowadzone badania stanowią istotny wkład w poznanie społecznego wymiaru zarządzania bezpieczeństwem granic oraz mogą stanowić punkt wyjścia do dalszych analiz w zakresie skuteczności polityki migracyjnej i granicznej w warunkach rosnących zagrożeń hybrydowych i transgranicznych.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo granic, polityka migracyjna, Straż Graniczna, zagrożenia hybrydowe, percepcja społeczna, zarządzanie kryzysowe, granica państwowa

activities in the field of border protection in the context of contemporary geopolitical and migration threats. The research problem was formulated: What are the social attitudes and assessments regarding the system of protection of state borders of the Republic of Poland? The research hypothesis assumes that the high perception of migration threats among the Polish society correlates with strong support for hard instruments of border protection and restrictive migration policy of the state. The chapter presents the theoretical and institutional determinants of the functioning of the state border as the basic determinant of sovereignty and an element of the internal security system. As part of the research, theoretical methods were used, such as the analysis of the literature on the subject, as well as empirical methods - the method of a diagnostic survey using a standardized questionnaire. The conducted research is an important contribution to understanding the social dimension of border security management and can be a starting point for further analyses of the effectiveness of migration and border policy in the conditions of growing hybrid and cross-border threats.

Keywords: border security, migration policy, Border Guard, hybrid threats, social perception, crisis management, state border

Wstęp

Bezpieczeństwo granic państwowych stanowi fundament suwerenności i integralności terytorialnej każdego państwa. W obliczu narastających wyzwań o charakterze geopolitycznym, takich jak rosyjska agresja na Ukrainę, destabilizacja sytuacji na granicy polsko-białoruskiej czy nasilająca się presja migracyjna, potrzeba skutecznego i wielopoziomowego zarządzania granicami staje się priorytetem polityki bezpieczeństwa wewnętrznego. W tym kontekście nieodzowne jest nie tylko wzmacnianie narzędzi ochrony technicznej i operacyjnej granicy, ale również

diagnoza postaw społecznych oraz oczekiwań wobec działań państwa w tym zakresie. Współczesne państwa, stojąc wobec narastających zagrożeń geopolitycznych, presji migracyjnych oraz zjawisk o charakterze hybrydowym, zmuszone są do podejmowania coraz bardziej złożonych i wielopoziomowych działań w zakresie ochrony swoich granic. Granica państwowa przestaje być jedynie linią geograficznego rozgraniczenia, a staje się newralgiczną strefą bezpieczeństwa, w której krzyżują się interesy polityczne, społeczne, militarne i gospodarcze. Szczególne znaczenie zyskują w tym kontekście granice zewnętrzne Unii Europejskiej, w tym granica polsko-ukraińska, która – na skutek wojny za wschodnią granicą – pełni jednocześnie rolę korytarza humanitarnego, obszaru wsparcia logistycznego oraz potencjalnej przestrzeni ryzyka. Skuteczne zarządzanie bezpieczeństwem granic wymaga nie tylko doskonalenia narzędzi technicznych i operacyjnych, ale również rozpoznania społecznych postaw wobec polityki migracyjnej i działań państwa w tym zakresie. Zrozumienie percepcji społecznej, poziomu akceptacji dla instytucjonalnych rozwiązań oraz skali zaufania do służb granicznych staje się nieodzownym elementem budowania skutecznej i akceptowalnej strategii ochrony granic.

Granica państwowa jako element systemu bezpieczeństwa

Granica jest jednym z podstawowych atrybutów suwerenności państwowej oraz ważnym elementem światowej polityki i gospodarki. Jej funkcje ulegają jednak istotnym przemianom – zanika przede wszystkim rola obronna, a coraz większe znaczenie zyskują aspekty związane z integracją polityczną i gospodarczą. W szczególności na obszarze Unii Europejskiej obserwuje się zmniejszenie formalizacji granic, wzrost ich otwartości i przepuszczalności. Niemniej jednak potoczne opinie o „zniesieniu granic" w Europie nie znajdują odzwierciedlenia w rzeczywistości – granice wciąż pozostają wyraźnie wytyczone w dokumentach prawnych, na mapach i w terenie. Co więcej, nadal stanowią podstawowy element wyznaczający zakres terytorialnej suwerenności polityczno-prawnej państwa[1].

Autorzy rozdziału wskazują, że w świetle aktualnych wydarzeń geopolitycznych rola granic w regionie Europy Środkowo-Wschodniej podlega istotnemu przeobrażeniu. Przykładem tego jest kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej, który stanowi element działań hybrydowych inicjowanych przez reżim Aleksandra

[1] M. Barwiński, *Granice państwowe według geografów – zarys problematyki*, [w:] *W kręgu geografii politycznej i dyscyplin „okolicznych". Studia dedykowane Profesorowi Markowi Sobczyńskiemu*, red. A. Rykała, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2023, s. 151.

Łukaszenki. Zjawisko to dowodzi, że granica może być wykorzystywana jako instrument wywierania presji politycznej oraz destabilizowania bezpieczeństwa wewnętrznego państw Unii Europejskiej. Jedną z form takiej presji jest celowe wykorzystywanie migracji – polegające na sprowadzaniu cudzoziemców z krajów trzecich i kierowaniu ich w sposób kontrolowany w stronę granicy z UE, doprowadzając do konieczności budowy i wzmocnienia fizycznych barier granicznych oraz intensyfikacji działań Straży Granicznej, Policji i Wojska Polskiego.

Jednocześnie pełnoskalowa inwazja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, rozpoczęta 24 lutego 2022 roku, nadała granicy polsko-ukraińskiej zupełnie nowy wymiar. Z jednej strony stała się ona korytarzem humanitarnym i strategicznym szlakiem zaopatrzenia, z drugiej – potencjalnym obszarem ryzyka związanego z nielegalną migracją, przestępczością transgraniczną oraz próbami destabilizacji. W odpowiedzi na te zagrożenia Polska, we współpracy z Unią Europejską i NATO, podjęła działania zmierzające do zwiększenia ochrony granic, w tym poprzez budowę zapór fizycznych, rozwój systemów monitoringu i wzmocnienie obecności służb mundurowych.

Mimo trwających procesów globalizacji granice w dalszym ciągu pełnią funkcję barier ograniczających nie tylko migrację, ale również przepływ towarów, usług, informacji oraz wpływy kulturowe i ideologiczne – nierzadko w sposób bardziej skuteczny niż przeszkody fizycznogeograficzne. Obecna sytuacja wyraźnie pokazuje, że granice nie są wyłącznie konstruktem formalno-prawnym, lecz realnym instrumentem reagowania na zagrożenia o charakterze politycznym, wojskowym i społecznym, co sprawia, że ich znaczenie ponownie rośnie – zwłaszcza w kontekście wschodniej flanki Unii Europejskiej.

Autorzy wskazują, że najbardziej kompleksową definicję granicy państwowej sformułował A. Klafkowski. W jego ujęciu granica państwa to linia, na której kończy się władza państwowa, linia która oddziela terytorium jednego państwa od terytorium drugiego państwa lub od morza otwartego, to płaszczyzna prostopadła do powierzchni ziemi i ją przecinająca w kierunku geometrycznego środka Ziemi, płaszczyzna ta oddziela obszary podlegające zwierzchnictwu terytorialnemu sąsiadujących państw – linia graniczna na powierzchni Ziemi określa tylko sam przebieg granicy[2].

W krajowym porządku prawnym zagadnienie granic państwowych, będących jednym z fundamentalnych wyznaczników suwerenności państwa, znajduje swoje odzwierciedlenie już w najważniejszym akcie prawnym – Konstytucji

[2] A. Klafkowski, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 1996, s. 116

Rzeczypospolitej Polskiej[3]. W artykule 5, zatytułowanym „Niepodległość państwa i nienaruszalność granic", zapisano, że *Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium*. W szerszym ujęciu prawnym, zgodnie z treścią art. 1 ustawy o ochronie granicy państwowej, granica Rzeczypospolitej Polskiej definiowana jest jako *powierzchnia pionowa przechodząca przez linię graniczną, oddzielająca terytorium państwa polskiego od terytoriów innych państw i od morza pełnego. Granica państwowa rozgranicza również przestrzeń powietrzną, wody i wnętrze ziemi*[4]. W polskim porządku prawnym zasady wyznaczania przebiegu granicy państwowej zostały precyzyjnie uregulowane. Przede wszystkim, linia graniczna na lądzie oraz podział morskich wód wewnętrznych i morza terytorialnego między Polską a państwami sąsiednimi są ustalane na podstawie zawartych umów międzynarodowych. Z kolei granica morska Rzeczypospolitej Polskiej przebiega zazwyczaj w odległości 12 mil morskich od tzw. linii podstawowej, której przebieg jest określany w odrębnych przepisach, bądź też wzdłuż zewnętrznej granicy red włączonych do morza terytorialnego.

Na lądzie oraz na morskich wodach wewnętrznych granica państwowa jest oznaczana fizycznie za pomocą specjalnych znaków granicznych. Ich umiejscowienie, kształt, rozmiary, barwa, a także zasady ich konserwacji i utrzymania, są określane w odpowiednich porozumieniach międzynarodowych zawieranych z państwami sąsiadującymi. W przypadkach, gdy postanowienia takich umów nie przewidują innych rozwiązań, granicę państwową ustala się zgodnie z obowiązującymi regulacjami krajowymi na odcinkach lądowych oraz w miejscach, w których granica państwowa przecina wody stojące lub wody płynące, przechodząc na drugi brzeg – według linii prostej, biegnącej od jednego znaku granicznego do drugiego. Na rzekach, potokach, strumieniach, kanałach nieżeglownych – według linii środkowej koryta, natomiast na rzekach żeglownych – według linii środkowej głównego toru wodnego lub linii środkowej głównego nurtu [5].

Polska otoczona jest granicami z siedmioma państwami. Od zachodu graniczy z Niemcami, od wschodu z Litwą, Białorusią i Ukrainą, natomiast na południu sąsiaduje z Czechami oraz Słowacją. Na północy znajduje się granica z Rosją (obwód królewiecki), a także odcinek granicy morskiej przebiegający wzdłuż wybrzeża Morza Bałtyckiego.

---

[3] P. Lubiewski, *Granice Rzeczypospolitej Polskiej jako wyzwanie dla bezpieczeństwa państwa*, Przegląd Policyjny, Nr specjalny, Tom 0, Nr 0, 2019, s. 54.

[4] Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej, (Dz. U. z 2025 r. poz. 184).

[5] Tamże, art. 2-5.

Całkowita długość granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej wynosi 3 572,47 km. Poszczególne odcinki graniczne, dzielone z sąsiadującymi państwami, mają następujące długości:

- długość granicy z Federacją Rosyjską – 232,04 km (w tym odcinek lądowy – 209,83 km i odcinek rozgraniczający morze terytorialne Rzeczypospolitej Polskiej i Federacji Rosyjskiej – 22,21 km),
- długość granicy z Republika Litewską: 104,38 km,
- długość granicy z Republiką Białorusi: 418,24 km,
- długość granicy z Ukrainą: 535,18 km,
- długość granicy z Republiką Słowacką: 540,84 km,
- długość granicy z Republiką Czeską: 795,91 km,
- długość granicy z Republiką Federalną Niemiec – 489,37 km (w tym odcinek lądowy – 467,15 km i odcinek rozgraniczający morze terytorialne Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Federalnej Niemiec – 22,22 km),
- długość granicy morskiej: 500,94 km[6].

W celu skuteczniejszej ochrony polskiej granicy państwowej ustanowiono pogranicze, w skład którego wchodzą pas drogi granicznej oraz strefa nadgraniczna. Pas drogi granicznej stanowi obszar o szerokości 15 metrów, licząc od linii granicy państwowej lub od brzegu wód granicznych albo brzegu morskiego w głąb kraju[7]. Strefa nadgraniczna obejmuje cały obszar gmin przyległych do granicy państwowej, a na odcinku morskim – do brzegu morskiego. Jeżeli określona w ten sposób szerokość strefy nadgranicznej nie osiąga 15 km, to włącza się również do strefy nadgranicznej obszar gmin bezpośrednio sąsiadujących z gminami przyległymi do granicy państwowej lub brzegu morskiego[8].

Spośród państw, które przystąpiły do Unii Europejskiej w maju 2004 r., Polska posiada najdłuższą granicę z obszarem nieunijnym, wynoszącą 1163 km[9].

[6] Straż Graniczna, *Granice RP*, https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/granice-rp/1910,Granice-RP.html, [dostęp: 14.06.2025].

[7] Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie…, art. 9.

[8] Tamże, art. 12.

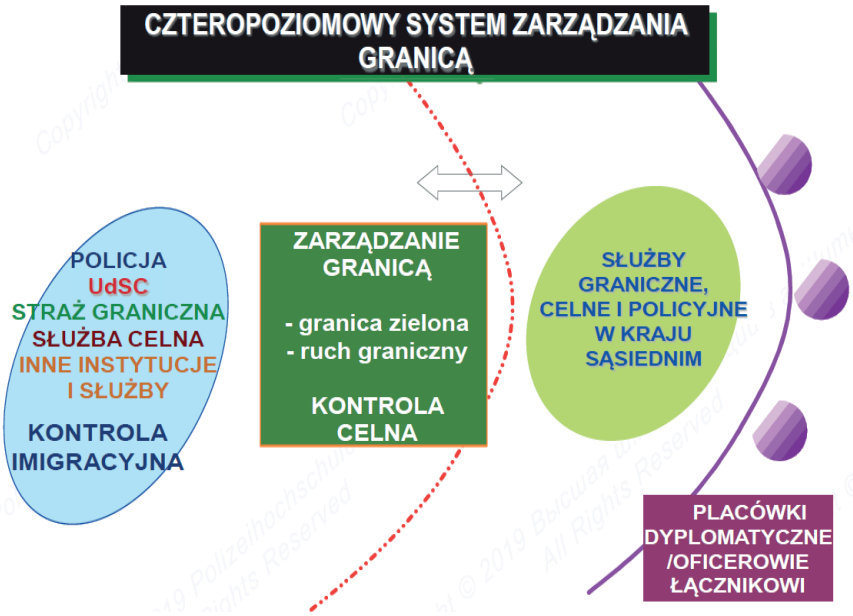
[9] B. Cichocki. *Wschodnia granica zewnętrzna rozszerzonej Unii Europejskiej*, Prace Ośrodka Studiów Wschodnich, Warszawa 2004, s. 12.

Mechanizmy ochrony granic państwowych

Współczesny model ochrony granic państwowych w Polsce wynika z połączenia wieloletnich doświadczeń, ugruntowanych tradycji, uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, a także zobowiązań wynikających z prawa międzynarodowego[10]. Obie wersje Strategii zarządzania granicami zmierzały do wdrożenia uporządkowanego i kompleksowego podejścia do tej problematyki. Kluczową różnicą między nimi było rozgraniczenie zadań, które Polska miała zrealizować w związku z procesem akcesji do Unii Europejskiej, oraz działań kontynuowanych i rozwijanych po uzyskaniu członkostwa. Najważniejszym celem było zagwarantowanie przez Polskę skutecznej ochrony granic Unii Europejskiej przed nielegalnym przemieszczaniem się osób oraz przepływem niepożądanych towarów.

System ochrony granicy musiał być dostosowany do tzw. standardów unijnych, obejmujących m.in. wymagania dotyczące infrastruktury, organizacji ruchu oraz sposobu prowadzenia kontroli na przejściach granicznych. Wszystkie projekty związane z ich budową, modernizacją czy rozbudową musiały być zgodne z unijnymi regulacjami i standardami. Zasadność wdrażanych rozwiązań była bezpośrednio związana z ustaleniami Unii Europejskiej dotyczącymi funkcjonowania poszczególnych służb oraz metod przeprowadzania odpraw – zarówno w zakresie kontroli osób (Straż Graniczna i Kodeks Graniczny Schengen), towarów (służby celne i wspólna polityka celna), jak i specyficznych kategorii produktów, takich jak środki ochrony roślin, artykuły spożywcze czy wyroby pochodzenia zwierzęcego, które podlegają inspekcji sanitarnej, fitosanitarnej i weterynaryjnej.

[10] R. Suduł, *Ramy administracyjne i uregulowania prawne dotyczące zagospodarowania i ochrony granicy państwowej w procesie postępowania do strefy Schengen*, Rocznik Chełmski, Tom 22, s. 198.

Rysunek 1. System ochrony granicy państwowej

Źródło: A. Wawrzusiszyn, *Wybrane problemy transgranicznego bezpieczeństwa Polski,* Difin, Warszawa 2013, s. 96.

System ochrony granicy państwowej określa cztery komplementarne poziomy działania, jak:

a) system udzielania wiz (konsultacje krajowe i między państwami członkowskimi UE), a także wykorzystanie sieci oficerów łącznikowych (policyjnych i imigracyjnych),
b) współpraca z krajami trzecimi (zwłaszcza sąsiednimi) w zakresie przeciwdziałania nielegalnej migracji oraz zagrożeniom granicy,
c) ochrona granicy państwowej i kontrola ruchu granicznego wykonywane przez służby graniczno-imigracyjne, celne i inne,
d) kontrole imigracyjne (legalność pobytu, pracy i zatrudnienia cudzoziemców) prowadzone na terytorium państwa członkowskiego przez służby graniczno-imigracyjne i/oraz inne uprawnione do tego służby i instytucje (policję czy służby kontroli legalności zatrudnienia)[11].

[11] A. Wawrzusiszyn, *Wybrane problemy transgranicznego bezpieczeństwa Polski*, Difin, Warszawa 2013, s. 94.

Istotą strategii działania systemu ochrony granicy państwowej była przyjęta „Koncepcja funkcjonowania Straży Granicznej w latach 2009-2015". Autorzy rozdziału podkreślają, że działania podejmowane przez Straż Graniczną w ramach systemu ochrony granicy państwowej, zaprezentowanego na rysunku 1, wykraczają daleko poza sam fizyczny przebieg zewnętrznej granicy państwa. Ochrona granicy Unii Europejskiej – której Polska jest częścią – nie ogranicza się wyłącznie do fizycznego nadzoru pasa granicznego, lecz obejmuje złożony i zintegrowany zestaw działań prowadzonych zarówno w obrębie przejść granicznych, jak i na odcinkach granicy znajdujących się poza nimi.

Kluczowe znaczenie w tym kontekście odgrywa systematyczne stosowanie analizy ryzyka, która pozwala na identyfikację potencjalnych zagrożeń oraz skuteczne ich przeciwdziałanie. Ochrona granicy obejmuje także działania o charakterze operacyjno-rozpoznawczym, ukierunkowane na wykrywanie nielegalnych działań zanim dojdzie do ich realizacji – np. przemytu, nielegalnej migracji czy innych form przestępczości transgranicznej.

Co istotne, skuteczne zarządzanie granicą nie może odbywać się w izolacji. Dlatego też działania Straży Granicznej są silnie zintegrowane z pracą innych formacji i instytucji, zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Prowadzenie czynności rozpoznawczych oraz dochodzeniowo-śledczych w zakresie przestępczości transgranicznej odbywa się w ścisłej współpracy z odpowiednimi służbami – takimi jak służby celne, Policja, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, a także z instytucjami europejskimi i międzynarodowymi. Ta koordynacja międzyinstytucjonalna i transgraniczna stanowi fundament nowoczesnego modelu zarządzania granicami, w którym kluczowe znaczenie ma nie tylko reagowanie na zagrożenia, ale przede wszystkim ich wczesne wykrywanie i zapobieganie[12]. W każdej ze stref ochrony granicy określone są zadania priorytetowe, zadania określające formy działania wymagające wykorzystania większości posiadanych sił i środków, co ułatwia planowanie struktur etatowych, kierunkowanie naboru, określanie potrzeb szkoleniowych i doskonalenia zawodowego, inwestycje, zakupy oraz dyslokacje posiadanego sprzętu[13].

Koncepcja funkcjonowania Straży Granicznej na lata 2016-2022 stanowi w dużej mierze kontynuację kierunków wyznaczonych w poprzednim dokumencie

[12] *External borders control Return and readmission. Recommendations and best practices*, EU Schengen Catalogue, Brussels 2009, dok. 7864/09, https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7864-2009-INIT/en/pdf, [dostęp: 01.03.2025].

[13] A. Wawrzusiszyn, *Wybrane problemy transgranicznego…*, dz. cyt., s. 95.

obejmującym lata 2009-2015, jednak rozszerza i konkretyzuje zakres działań formacji w nowych uwarunkowaniach. W przyjętej koncepcji Straż Graniczna została określona jako kluczowa polska służba odpowiedzialna za sprawy migracyjne. Istotną zmianą organizacyjną było przesunięcie infrastruktury granicznej z bezpośredniej linii granicy wewnętrznej w głąb kraju, co miało służyć lepszemu monitorowaniu i kontroli przepływu osób.

Zgodnie z treścią dokumentu, misją Straży Granicznej jest zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa granicy państwowej, będącej zarazem zewnętrzną granicą Unii Europejskiej, co bezpośrednio wiąże się z realizacją krajowej polityki migracyjnej. W latach 2016-2022 główne cele formacji obejmowały: skuteczną ochronę zewnętrznych odcinków granicy UE, rozszerzenie kompetencji i obowiązków funkcjonariuszy SG w obszarze zarządzania migracjami, utrzymanie wysokiego poziomu efektywności w zwalczaniu przestępczości transgranicznej, a także intensyfikację współpracy z krajowymi oraz międzynarodowymi partnerami.

Dzięki tym działaniom SG utrzymywała zdolność do efektywnego zapewniania bezpieczeństwa granic. Dokument ten uwzględniał również zmieniające się uwarunkowania geopolityczne, przewidując rozwój potencjału obronnego formacji oraz zacieśnienie współdziałania ze strukturami Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Precyzyjnie określono też środki i zasoby niezbędne do realizacji założonych celów, podkreślając konieczność zapewnienia odpowiedniego poziomu kadrowego oraz nowoczesnego wyposażenia technicznego, nie tylko na potrzeby ochrony granic RP, ale także dla wsparcia granic innych państw członkowskich Unii Europejskiej[14].

Rola strategii migracyjnej w budowie efektywnego systemu ochrony granic państwowych

Zdaniem autorów rozdziału dokument *Kompleksowa i odpowiedzialna strategia migracyjna Polski na lata 2025-2030*, przyjęty uchwałą Rady Ministrów nr 120 z dnia 15 października 2024 r.[15], stanowi pierwszy od lat kompleksowy akt programowy, który integruje kwestie migracyjne z zadaniami w zakresie bezpieczeństwa

[14] Komenda Główna Straży Granicznej, *Koncepcja funkcjonowania SG w latach 2016-2022*„ Warszawa 2015, https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/2102,Nowa-quotKoncepcja-funkcjonowania-SG-w-latach-2016-2022quot.html, [dostęp: 09.05.2025].

[15] „Odzyskać kontrolę. Zapewnić bezpieczeństwo" - strategia migracyjna na lata 2025-2030. Załącznik do uchwały nr 120 Rady Ministrów z dnia 15 października 2024 r.

granicznego. Jego podstawową funkcją jest zapewnienie pełnej kontroli nad procesami imigracyjnymi, ze szczególnym uwzględnieniem przeciwdziałania ich instrumentalizacji, z jaką Polska miała do czynienia w ostatnich latach w wyniku działań ze strony Białorusi i Rosji.

Strategia zakłada, że granica państwowa nie jest jedynie linią geograficznego podziału, lecz obszarem, w którym koncentrują się zagrożenia o charakterze politycznym, społecznym i militarnym. W tym kontekście ochrona granicy jako zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, została powiązana z szeregiem działań operacyjnych, legislacyjnych i administracyjnych. Jednym z kluczowych założeń dokumentu jest wzmocnienie kontroli dostępu do terytorium Polski poprzez selektywną politykę wizową, cyfryzację systemów legalizacji pobytu oraz likwidację patologii w systemie wydawania zezwoleń migracyjnych. Ponadto przewiduje się istotne zmiany w organizacji ochrony fizycznej i technicznej granicy, takie jak rozbudowa zapór inżynieryjnych i elektronicznych, tworzenie stref buforowych oraz szybkie reagowanie na prowokacje hybrydowe w ramach programu „Tarcza Wschód".

Strategia wskazuje na potrzebę ścisłego powiązania systemu ochrony granic z analizą ryzyka migracyjnego, a także z działaniami Straży Granicznej, Policji, służb specjalnych i konsularnych. Przeciwdziałanie nielegalnym przekroczeniom granicy – zwłaszcza na odcinku wschodnim – traktowane jest jako kluczowy priorytet bezpieczeństwa państwa. Polska polityka migracyjna nie może być biernym odbiorcą trendów globalnych, ale powinna aktywnie kształtować warunki dostępu cudzoziemców do terytorium państwa, z uwzględnieniem interesu narodowego, sytuacji geopolitycznej i oczekiwań społecznych.

Ważnym elementem integracji strategii migracyjnej z systemem ochrony granic jest nowy model zarządzania azylem i ochroną międzynarodową. Polska opowiada się za możliwością czasowego i terytorialnego zawieszania przyjmowania wniosków o azyl w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa – co jest odpowiedzią na doświadczenia związane z instrumentalizacją migracji. Wprowadzony ma zostać także system detencji i przesiewowej weryfikacji cudzoziemców, których obecność może stanowić potencjalne ryzyko. Integracja – jako proces warunkujący legalny pobyt i ewentualne nabycie obywatelstwa – ma stanowić mechanizm wzmacniający spójność społeczną i stabilność granic.

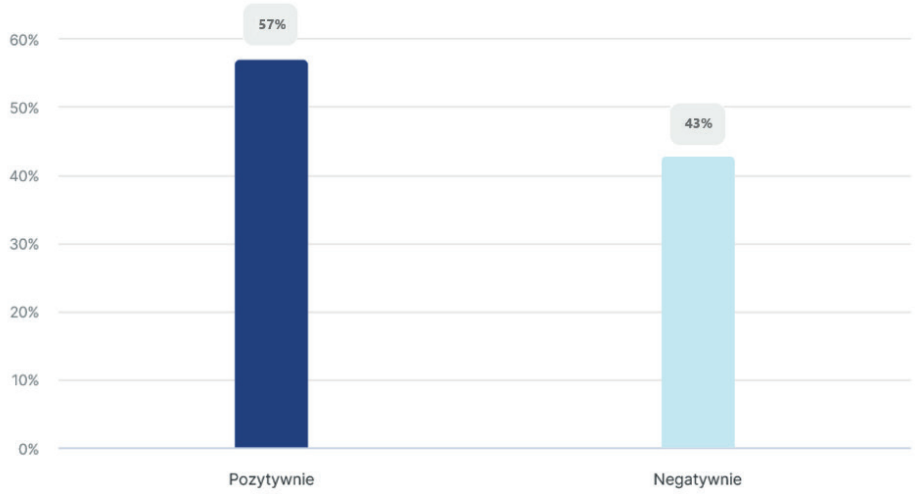
W perspektywie długofalowej strategia przewiduje również pogłębienie współpracy międzynarodowej w zakresie polityki powrotowej, readmisji oraz ochrony granic zewnętrznych UE. Szczególny nacisk położono na rozwój relacji z Frontexem oraz współpracę bilateralną z państwami sąsiednimi – zarówno

w kontekście wzmocnienia kontroli, jak i zapewnienia płynności wymiany handlowej i humanitarnej, zwłaszcza na granicy z Ukrainą.

Zarządzanie bezpieczeństwem granic a opinie respondentów – analiza badań własnych

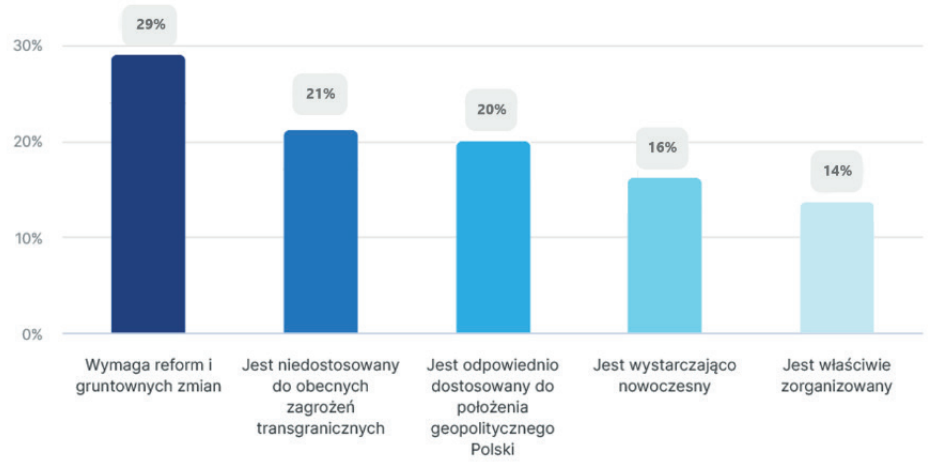
Przeprowadzone badania sondażowe opierały się na technice sondażu diagnostycznego oraz na wykorzystaniu narzędzia w postaci ankiety. Celem badania ankietowego było pozyskanie opinii oraz informacji od funkcjonariuszy pełniących służbę na zewnętrznej granicy RP. W badaniu uczestniczyli przedstawiciele różnych formacji i instytucji zaangażowanych w ochronę granic państwowych Rzeczypospolitej Polskiej, w tym funkcjonariusze Straży Granicznej, Służby Celno-Skarbowej, Policji, oficerowie Sił Zbrojnych RP, a także pracownicy Granicznych Inspektoratów Weterynarii, Granicznych Stacji Sanitarno-Epidemiologicznych, Wojewódzkiego Inspektoratu Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Wojewódzkiego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych oraz Straży Ochrony Kolei. Badanie ankietowe zostało zrealizowane w 2023 roku. Zapewnienie respondentom anonimowości przyczyniło się do uzyskania bardziej otwartych i szczerych odpowiedzi. Kwestionariusz został przygotowany w systemie elektronicznym i w tej formie (za pośrednictwem specjalnego linku) udostępniono go grupie 200 osób. Ostatecznie w badaniu wzięło udział 174 respondentów. Na podstawie zebranych danych, zaprezentowanych w formie tabelarycznej i graficznej, autorzy opracowali wnioski przedstawione w tym rozdziale.

W pytaniu pierwszym respondent miał dokonać oceny obecnego systemu zarządzania i ochrony granic państwowych Rzeczypospolitej Polskiej. Tutaj respondenci mieli zaznaczyć jedną z odpowiedzi, pozytywną lub negatywną. Wybór większości respondentów ograniczył się do odpowiedzi pozytywnej (99 osób), mniej osób wskazało na ocenę negatywną – 77 respondentów. Zatem 57% biorących w badaniu specjalistów oceniło pozytywnie aktualny system zarządzania oraz ochrony granic państwowych RP, a tylko 43% z nich – oceniło go negatywnie (rysunek 2).

Rysunek 2. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: Jak ocenia Pan(i) system zarządzania i ochrony granic państwowych Rzeczypospolitej Polskiej?
Źródło: opracowanie własne.

Pytanie drugie pozwoliło autorom na poznanie opinii ekspertów na temat systemu zarządzania oraz ochrony granic państwowych. Zdaniem 29% respondentów, tj. 50 osób, obecny stan wymaga reform i gruntownych zmian. 21% ankietowanych, tj. 37 osób, oceniło system jako niedostosowany do obecnych zagrożeń transgranicznych. Nieco mniej, bo 35 badanych (20% respondentów) widziało w tym wpływ położenia geopolitycznego Polski, przekonując, że system jest adekwatny do wymogów sytuacji geopolitycznej kraju. Z kolei 28 respondentów (tj. 16% badanych) było zdania, że obecny system zarządzania i ochrony granic państwa jest wystarczająco nowoczesny, podobnie jak 14% ankietowanych (tj. 24 funkcjonariuszy), którzy z zadowoleniem ocenili ten system jako właściwie zorganizowany (rysunek 3).

Rysunek 3. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: Co sądzi Pan(i) o systemie zarządzania i ochrony granic państwowych?

Źródło: opracowanie własne.

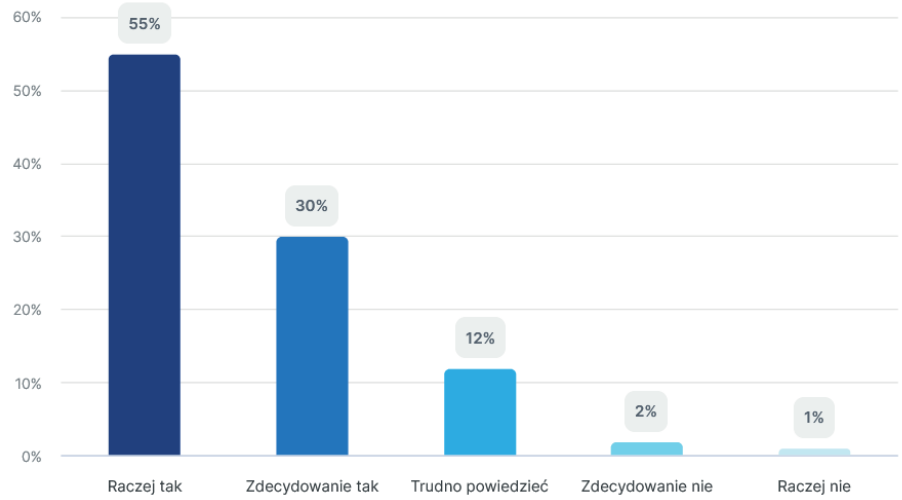
Zagadnienie trzecie miało na celu uzyskanie odpowiedzi na pytanie, jakie zmiany powinny nastąpić, aby zwiększyć poziom bezpieczeństwa transgranicznego w obszarze systemu zarządzania oraz ochrony granic. Na podstawie uzyskanych odpowiedzi autorzy rozdziału spostrzegli pewną polaryzację wśród opinii podzielanych przez respondentów. Największą grupę stanowią ci, dla których zmiany powinny dotyczyć innowacyjnych rozwiązań i technologii w zarządzaniu granicą – 63 osoby (tj. 36% pytanych). Kolejne miejsce zajmuje grupa osób, dla których ważne jest przywrócenie stałych kontroli granicznych na granicach wewnętrznych strefy Schengen – taką odpowiedź zaznaczyło 18% ankietowanych (tj. 31 osób). Trzecia grupa – tj. 23 respondentów (13%) – jako obszar potrzebnych zmian wskazała zwiększenie współpracy w obszarze działań operacyjnych pomiędzy służbami granicznymi UE a „państwami trzecimi". Kolejni to 16 osób (9% respondentów), którzy za rozwiązanie uznali zwiększenie liczby funkcjonariuszy pełniących służbę na odcinku zewnętrznej granicy UE. Podobnego zdania było 14 respondentów, czyli 8% badanych, którzy postulowali o zwiększenie uprawnień dla służb, Sił Zbrojnych oraz instytucji odpowiedzialnych za ochronę granicy państwowej, bezpieczeństwo wewnętrzne, a także ład i porządek publiczny. Pozostali wskazywali: stosowanie innowacyjnych rozwiązań i technologii do ochrony granic (7%, tj. 12 ekspertów), rozszerzenie współpracy Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi w ramach Komponentu Obrony Pogranicza (6%, czyli 10 osób), a także reorganizację systemu zintegrowanego zarządzania granicami (3%, tj. 5 respondentów).

Tabela 1. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: w jakim obszarze systemu zarządzania i ochrony granic RP według Pana(i) powinny dokonać się zmiany, w celu zwiększenia poziomu bezpieczeństwa transgranicznego?

Lp.	Odpowiedzi udzielone przez respondentów na pytanie nr 4	Udział % odpowiedzi
1.	Stosowanie innowacyjnych rozwiązań i technologii w zarządzaniu granicą.	36
2.	Przywrócenie stałych kontroli granicznych na granicach wewnętrznych strefy Schengen.	18
3.	Zwiększenia współpracy w obszarze działań operacyjnych pomiędzy służbami granicznymi UE a „państwami trzecimi".	13
4.	Zwiększenie liczby funkcjonariuszy, pełniących służbę na odcinku zewnętrznej granicy UE.	9
5.	Zwiększenie uprawnień dla służb, Sił Zbrojnych oraz instytucji odpowiedzialnych za ochronę granicy państwowej, bezpieczeństwo wewnętrzne oraz ład i porządek publiczny.	8
6.	Stosowanie innowacyjnych rozwiązań i technologii do ochrony granic.	7
7.	Rozszerzenie współpracy Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi w ramach Komponentu Obrony Pogranicza.	6
8.	Reorganizacja systemu zintegrowanego zarządzania granicami.	3

Źródło: opracowanie własne.

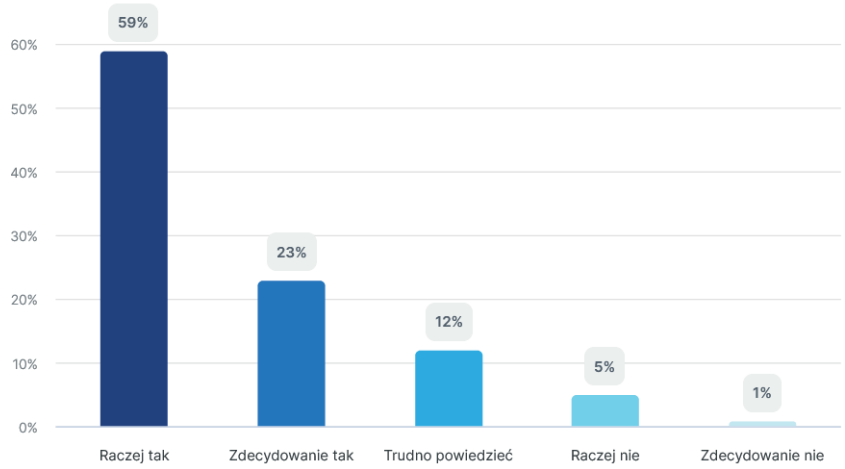
Celem pytania 4 było poznanie opinii ekspertów odnośnie do potencjalnego wpływu na polsko-ukraińską współpracę służb granicznych w ramach systemu zarządzania i ochrony granicy. W oparciu o pozyskane dane autorzy wnioskują, iż zdecydowana większość, bo 85% funkcjonariuszy biorących udział w badaniu jest zdania, że wojna w Ukrainie destrukcyjnie wpłynie na dotychczasową współpracę polską ukraińską – w tym 30% ekspertów (52 osoby) wskazało opcję „zdecydowanie tak", a 55% ankietowanych, tj. 96 ekspertów stwierdziło, że „raczej" tak się stanie. Grupa niezdecydowanych odnośnie do tej kwestii, to 12% ankietowanych, czyli 21 osób. Jedynie 5 respondentów wyraziło odmienną opinię, ufając, że wojna nie wpłynie negatywnie na współpracę polsko-ukraińskich służb granicznych oraz system zarządzania i ochrony polsko-ukraińskiej granicy państwowej. Omówione wyniki obrazuje poniższy rysunek (rysunek 4).

Rysunek 4. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: Czy uważa Pan(i), że wojna w Ukrainie będzie miała destrukcyjny wpływ na polsko-ukraińską współpracę służb granicznych w ramach systemu zarządzania i ochrony granicy?

Źródło: opracowanie własne.

W pytaniu 5 w kwestionariuszu ankiety przyjęto dociekanie, czy zdaniem respondentów dotychczasowa i szeroko rozumiana polsko-ukraińska współpraca służb granicznych może doprowadzić do opracowania nowego wspólnego systemu zarządzania oraz ochrony granicy między obydwoma państwami. Respondenci w większości uznali, że jest szansa, aby w efekcie nabytych wspólnie doświadczeń zawodowych wypracować nowy system – takiego zdania było aż 143 funkcjonariuszy. Różnili się jedynie co do stopnia swego przekonania, bo 59% ekspertów (103) uznało, że polsko-ukraińska współpraca może przyczynić się do opracowania nowego wspólnego systemu zarządzania i ochrony granicy, a 23% respondentów, tj. 40 było zdecydowanie optymistycznych w tej kwestii. Niezdecydowani to 12% ekspertów (21 osób), którzy (podobnie jak przy poprzednich zagadnieniach) wybrali opcję wypowiedzi „trudno powiedzieć". Znikomą liczebnie grupę stanowili pesymiści, bo tylko 2 specjalistów (tj. 1%) było zdecydowanie przeciwnych takiemu założeniu, a 5% ekspertów, czyli 8 osób wyraziło opinię, że polsko-ukraińska współpraca raczej nie przyczyni się do opracowania wspólnego systemu zarządzania i ochrony granicy. Rysunek 5 prezentuje wyżej wymienione wyniki badania.

Rysunek 5. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: Czy uważa Pan(i), że dotychczasowa polsko-ukraińska współpraca służb granicznych może w efekcie doprowadzić do opracowania nowego wspólnego systemu zarządzania oraz ochrony granicy między obydwoma pastwami?

Źródło: opracowanie własne.

Zarządzanie bezpieczeństwem granic – wnioski i rekomendacje z badań empirycznych

Przeprowadzone badania ankietowe zaprezentowane w rozdziale wskazują na szereg istotnych tendencji oraz społecznych postaw wobec wyzwań związanych z ochroną granic i polityką migracyjną państwa. Respondenci wykazują wysoki poziom świadomości istniejących zagrożeń, przy czym głównymi obszarami niepokoju są nielegalna migracja, przestępczość transgraniczna oraz zagrożenia terrorystyczne, które potencjalnie mogą przenikać przez nieszczelne granice. Szczególne znaczenie przypisuje się sytuacji na wschodnich rubieżach Polski – w tym na granicy z Białorusią i Ukrainą – gdzie w ostatnich latach odnotowano próby instrumentalizacji przepływów migracyjnych przez reżimy autorytarne.

Respondenci wyrażają zdecydowane poparcie dla wzmacniania fizycznej ochrony granic, w tym dla inwestycji infrastrukturalnych takich jak zapory inżynieryjne oraz zwiększenia obecności służb mundurowych. Jednocześnie zauważalna jest aprobata dla działań podejmowanych przez Straż Graniczną i Siły Zbrojne RP, które uznawane są za gwarant stabilności i bezpieczeństwa narodowego. Obywatele oczekują stanowczej i selektywnej polityki migracyjnej, która w ich ocenie powinna być oparta na analizie ryzyka i adekwatnie dostosowana do zdolności integracyjnych państwa. Uczestnicy badania zwracają również uwagę na potrzebę kontroli

nad liczbą i strukturą migrantów przybywających do Polski, tak aby nie dopuścić do przeciążenia systemów społecznych, edukacyjnych czy zdrowotnych.

Z drugiej strony, mimo wysokiego poziomu deklaratywnego poparcia dla polityki migracyjnej państwa, widoczny jest deficyt wiedzy na temat funkcjonowania systemu ochrony granic – w tym zasad przyznawania ochrony międzynarodowej, roli Frontexu, czy procedur readmisyjnych. To wskazuje na konieczność prowadzenia działań edukacyjnych i informacyjnych, które zwiększą świadomość społeczną w tym zakresie. Wysoki poziom zaufania do Straży Granicznej może i powinien być wykorzystany do budowania partnerskich relacji ze społeczeństwem i lokalnymi społecznościami przygranicznymi. Na podstawie powyższych ustaleń autorzy rozdziału sformułowali następujące rekomendacje:

1. Należy wdrożyć programy edukacyjne i kampanie informacyjne dotyczące zasad funkcjonowania systemu ochrony granic oraz polityki migracyjnej.
2. Rekomenduje się zwiększenie transparentności działań państwa w zakresie zarządzania granicami oraz komunikowanie społeczeństwu przyczyn, zakresu i skutków podejmowanych decyzji.
3. Wskazane jest zacieśnienie współpracy między administracją państwową a samorządami w regionach przygranicznych, w tym poprzez tworzenie lokalnych programów wspierających bezpieczeństwo granic.
4. Konieczne jest kontynuowanie inwestycji w rozwój infrastruktury technicznej oraz kadrowej Straży Granicznej, przy jednoczesnym wsparciu legislacyjnym dla jej działań.
5. Rekomenduje się wykorzystanie wyników badań społecznych jako narzędzia do kształtowania polityk publicznych i strategicznych decyzji w obszarze migracji i ochrony granic.

Podsumowując, wyniki badań empirycznych potwierdzają zasadność prowadzenia aktywnej, stanowczej i transparentnej polityki migracyjnej zintegrowanej z systemem zarządzania granicami państwa. Społeczne poparcie dla działań służb granicznych oraz wysoki poziom świadomości zagrożeń migracyjnych stanowią istotny kapitał, który należy wykorzystać do dalszego doskonalenia struktur i procedur zapewniających bezpieczeństwo terytorialne Rzeczypospolitej Polskiej.

Podsumowanie

Zarządzanie bezpieczeństwem granic państwowych w warunkach dynamicznie zmieniającej się sytuacji geopolitycznej oraz nasilających się presji migracyjnych wymaga zintegrowanego podejścia instytucjonalnego, operacyjnego

i społecznego. Wyniki przeprowadzonych badań potwierdzają wysoką świadomość zagrożeń wśród respondentów oraz silne poparcie społeczne dla działań wzmacniających ochronę granic i selektywnej polityki migracyjnej. Obywatele oczekują stanowczej reakcji państwa na zagrożenia zewnętrzne, przy jednoczesnym zapewnieniu transparentności i skuteczności podejmowanych działań. Integracja polityki migracyjnej z systemem bezpieczeństwa granicznego, rozwój współpracy międzynarodowej oraz inwestycje w nowoczesne środki ochrony technicznej i analizy ryzyka powinny stanowić fundament nowoczesnego modelu ochrony granic państwowych. Wnioski z badań mogą stanowić podstawę do dalszych prac analitycznych oraz rekomendacji strategicznych na poziomie krajowym i unijnym.

Literatura

1. Barwiński M., *Granice państwowe według geografów – zarys problematyki,* [w:] *W kręgu geografii politycznej i dyscyplin „okolicznych". Studia dedykowane Profesorowi Markowi Sobczyńskiemu*, red. A. Rykała, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2023.
2. Cichocki B., *Wschodnia granica zewnętrzna rozszerzonej Unii Europejskiej*, Prace Ośrodka Studiów Wschodnich, Warszawa 2004.
3. External borders control Return and readmission. Recommendations and best practices, EU Schengen Catalogue, Brussels 2009, dok. 7864/09, https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7864-2009-INIT/en/pdf, [dostęp: 01.03.2025].
4. Klafkowski A., *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 1996.
5. Komenda Głowna Straży Granicznej, Koncepcja funkcjonowania SG w latach 2016-2022, Warszawa 2015, https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/2102, Nowa-quotKoncepcja-funkcjonowania-SG-w-latach-2016-2022quot.html, [dostęp: 09.05.2025].
6. Lubiewski P., G*ranice Rzeczypospolitej Polskiej jako wyzwanie dla bezpieczeństwa państwa*, Przegląd Policyjny, Nr specjalny, Tom 0, Nr 0, 2019.
7. „Odzyskać kontrolę. Zapewnić bezpieczeństwo" - strategia migracyjna na lata 2025 – 2030. Załącznik do uchwały nr 120 Rady Ministrów z dnia 15 października 2024 r.
8. Straż Graniczna, Granice RP, https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/granice-rp/1910, Granice-RP.html, [dostęp: 14.06.2025].
9. Suduł R., *Ramy administracyjne i uregulowania prawne dotyczące zagospodarowania i ochrony granicy państwowej w procesie postępowania do strefy Schengen*, Rocznik Chełmski, Tom 22, 2018.
10. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej, (Dz. U. z 2025 r. poz. 184).
11. Wawrzusiszyn A., *Wybrane problemy transgranicznego bezpieczeństwa Polski*, Difin, Warszawa 2013.